

DE EXCURSIE NAAR LIMBURG VAN DE NEDERLANDSCHE MYCOLOGISCHE VEREENIGING.

Op 24 en 25 September jl. maakte de Nederlandsche Mycologische Vereeniging haar jaarlijkse tweedaagsche leden-excursie. Ditmaal waren Roermond en Valkenburg uitgekozen om op hun zwammenweelde onderzocht te worden en ondanks het feit, dat de reis voor velen ver was, hebben zich toch omstreeks 30 leden in ons altijd mooie Limburg verenigd.

Wanneer wij nu na afloop op deze beide dagen terugzien, dan moet gezegd worden, dat de zwammenoogst in het bijzonder bij Valkenburg niet zeer bevredigend is geweest. Beter was het bij Roermond en in het Vijlener Bosch, doch ook daar was het aantal merkwaardige soorten beperkt.

Veel werd echter vergoed door de schoonheid in het algemeen van de bezochte terreinen en door het zeer mooie weer, dat voor het slagen van dergelijke excursies een grooten factor vormt. Aan den anderen kant is het mooie weer ook wel de hoofdoorzaak geweest, dat de zwammen zelf zich niet in overvloed vertoonden.

Overigens zijn wij er dit jaar wat vroeg in den tijd bij geweest, wat verband hield met de gelegenheid, die den deelnemers geboden werd, zich na afloop aan te sluiten bij de leden van de Société Mycologique de France, die tusschen 25 September en 2 October haar excursies in België hield.

Dan was er natuurlijk de gebruikelijke goede en gezellige stemming, die deze jaarlijksche excursies zoo buitengewoon aangenaam maakt en gelegenheid geeft tot uitwisseling van gedachten, vriendschappelijke debatten, aanknoopen van nieuwe mycologische relaties, etc., zoodat de bijeenkomst in dit opzicht wederom volkomen geslaagd mag worden genoemd.

Een woord van dank past hier nog aan onzen Secretaris, Dr. A. J. P. Oort, die de organisatie verzorgde, alsmede aan onze leiders, de heeren C. Ph. Verschuieren, G. H. Waage en G. Caselli, die alles gedaan hebben om de tochten zoo vruchtbaar mogelijk te maken. Verder moet ik in dit verband den Heer ir. D. C. van Schaik noemen, die zoo welwillend is geweest, nog laat in den avond onze leidsman te zijn in de gangen van de „Fluweelen Grot” te Valkenburg.

Zaterdag 24 September. Ofschoon de officieele excursie eerst om 13½ uur aanving, waren er eenige bevoorrechten, die reeds 's morgens vroeg te Roermond aanwezig konden zijn. Zij hebben, vijf in getal, onder leiding van den Heer Verschuieren een tocht gemaakt naar het oude loofbosch van het Kasteel Hillenraedt te Swalmen, waarvoor de eigenaar, Graaf Von Wolff-Metternich, welwillend zijn toestemming had verleend.

De bodem is zandig-kleiig en men kan er daarom enkele merkwaardige soorten aantreffen. Hier van moet in het bijzonder genoemd worden: *Amanitopsis strangulata*, waarvan de typische vorm

op dit terrein groeit tezamen met allerlei overgangen naar *Amanitopsis vaginata* en *A. plumbea*.

In totaal werden ruim 90 soorten buitgemaakt, waarvan ik noem: *Clitocybe clavipes*, *Collybia fusipes*, *radicata*, *Mycena ammoniaca*, *pura*, *sanguinolenta*, *Omphalia setipes*, *Lactarius quietus*, *pyrogalus*, *serifluus*, *Russula laurocerasi* Melzer 1927, *grisea*, *Nyctalis asterophora*, *Eccilia carneoalba*, *Nolanea icterina*, *Galera tenera*, *Inocybe maculata*, *Coprinus lagopus*, *Fistulina hepatica*, *Sphaerobolus stellatus*, *Isaria farinosa*.

Voor den Zaterdagmiddag stonden de landgoederen: De Ahrwinkel, Het Munnicksbosch en Het Esbroek op het programma. Tijdgebrek noopte ons, het laatstgenoemde terrein te laten vervallen, terwijl 't Munnicksbosch slechts vluchtig werd bezocht.

Op de beide eerstgenoemde landgoederen waren we de gasten van den Heer J. Geradts, die het gezelschap zeer hartelijk ontving en bij wien wij ter afwisseling de rijke collectie aardewerk en porselein bezichtigden.

Tijdens deze excursie werden omstreeks 150 soorten genoteerd, waarvan ik wederom de belangrijkste vermeld: *Amanita valida*, *verna*, *Amanitopsis vaginata*, *Collybia fusipes*, *Mycena galopoda* var. *candida*, *inclinata*, *Omphalia maura*, *fibula* var. *schwartzii*, *Lactarius helvus*, *glyciosmus*, *controversus*, *serifluus*, *vietus*, *Russula versicolor*, *grisea*, *albonigra*, *paludosa* (Britz) Maire, *Pleurotus atrocaeruleus*, *corticatus*, *Schizophyllum commune*, *Pluteus cervinus*, *Cortinarius vibratilis*, *delibutus*, *multiformis*, *pseudosalar*, *Flammula carbonaria*, *lenta*, *Pholiota spectabilis*, *Inocybe petiginosa*, *Paxillus panuoides*, *Psathyra corrugis*, *gossypina*, *substrata*, *Boletus parasiticus*, *Hapalopilus* (*Polyporus*) *schweinitzii*, *Polypilus* (*Polyporus*) *giganteus*, *Phellodon tomentosus* (*Hydnum cyathiforme*), *Cyathus striatus*, *Leotia lubrica*, *Macropodia macrospora*.

De vele vondsten waren oorzaak, dat het gezelschap, dat met den trein van 19.51 uit Roermond naar Valkenburg moest vertrekken, rijkelijk laat in het Hotel de la Station terugkeerde. Dank zij de vlotte bediening tijdens het diner kon de trein echter nog juist gehaald worden.

In Valkenburg werden wij in het Hotel Schaepkens van St. Fijt opgewacht door den Heer ir. D. C. van Schaik, die ons nog een indruk wilde geven van de Limburgsche grotten. Nadat de diverse kamers aan de gasten waren toegewezen, konden wij omstreeks half tien op stap gaan.

Bezocht werd de „Fluweelen Grot” en voor velen was het aanschouwen van een dergelijk gangstelsel iets geheel nieuws. Onze leider wees ons op vele bijzonderheden van geologischen en biologischen aard, alsmede op vele kenteekenen met betrekking tot het verblijf van menschen, die in deze gangen een schuilplaats vonden. Mycologisch waren in deze gangen slechts eenige mycelia waar te nemen. Voorts zagen wij o.a. Vleermuizen en een „mierenberg” met Mieren, Pissebedden en bleke Kikvorschen.

Een groep Stuifzwammen.

Photo Dr. H. de Graaf.

In de gangen van den St. Pietersberg komen de mycelia soms tot het vormen van vruchtlichamen. Ik heb er tezamen met den Heer van Schaik *Clitocybe*-achtige zwammen gezien, die wel zeer bleek waren en een veel te langen steel hadden, doch overigens geheel normaal gevormd waren. Dergelijke curiositeiten worden door de onderzoekers ontzien en door eenige steenen tegen beschadiging door onvoorzichtige bezoekers beschermd.

Nadat wij omstreeks half twaalf het hotel wederom bereikt hadden, was er gelegenheid, nog eenige vondsten van den dag te bezichtigen en te bespreken. Daarna volgde de welverdiende nachtrust.

Zondag 25 September. Besloten werd, voor de ochtendexcursie de deelnemers in twee groepen te splitsen, om op deze wijze de resultaten zoo groot mogelijk te maken.

De eene groep begaf zich onder leiding van den Heer Caselli Sr. naar den Vogelsberg. Op weg daarheen werd de model-steenkolenmijn bezocht, waarvan de Heer Caselli eigenaar is. Het dennenhout aldaar is door de vochtigheid dicht bezet met verschillende mycelia en de aanwezigen konden kennis maken met eenige merkwaardige zwammen, nl. *Leptoporus fodinarum* (Vel.) Pilat (door Pilat beschreven en afgebeeld in zijn Atlas d. Champ. d. l'Europe, Ser. *Polyporaceae*); de „Bergwerkform” van *Paxillus panuoides*; *Coniophora puteana* (*cerebella*).

Deze excursie leverde omstreeks 60 soorten op. Met name moet het bergweitje in de omgeving van het Vogelsbosch genoemd worden, waar allerlei aardige dingen groeiden. Ik vermeld de belangrijkste vondsten: *Clitocybe odora*, *Omphalia setipes*, *Mycena alcalina* var. *chlorinella*, *Hygrophorus psittacinus*, *unguinus*, *Marasmius erythropus*, *Entoloma nidosum*, *Leptonia euchroa*, *Claudopus byssisedus*, *Flammula flavida* op Hazelaar, *Inocybe maculata*, *Boletus vitellinus*, *Coprinus lagopus*, *Boletus pulverulentus*, *Hyphoxylon ferrugineum*. Op

Senecio Fuchsii werd de roestzwam *Coleosporium senecionis* aangetroffen.

Bijzonder blij waren wij met *Hygrophorus unguinosus* en *Boletus pulverulentus*, die slechts zelden worden gevonden.

De tweede groep begaf zich met de Heeren Waage en Caselli Jr. naar het Ravensbosch. Onderweg werd een mooie groep gevonden van *Leptinus tigrinus*. Eenige planten, die men elders in Nederland niet licht tegenkomt, zooals Spiegelklokje en Marjolein, vormden een welkome aanvulling. De oogst in het bosch viel niet mee. Eenige tientallen soorten werden genoteerd, doch bijzonderheden bevonden zich daarbij niet. De Heer W. F. Smits Jr. maakte zijn tochtgenooten opmerkzaam op *Xylaria carpophila*, verwant aan de Geweizwammetjes, welke groeit op de hulzen van beukenootjes. Eenige deelnemers hadden er aanvankelijk bezwaar tegen, deze zwarte draadjes als *Xylaria*'s te erkennen, doch nadat eenige betere exemplaren gevonden waren, kon de Heer Smits alle tegenstanders overtuigen.

Later gaven eenige groote *Lepiota*'s nog eenige moeilijkheden, omdat zij noch geheel typisch *L. procera*, noch *L. rhacodes* waren. Volgens bepaalde typische kenmerken was het echter een vorm van *Lepiota rhacodes*.

Voor de middagexcursie vereenigden allen zich wederom. Met autobus en auto's ging het naar Vijlen, waar het Vijlener Bosch onderzocht zou worden.

Hier vonden wij ca. 60 soorten, waarvan de meeste natuurlijk op vorige excursies aangetroffen waren. Toch waren er verschillende aardige dingen bij en ik noem: *Collybia fusipes* (die in Limburg vrij veel schijnt voor te komen), *Mycena epipterygia*, *Hygrophorus miniatus*, *Lactarius turpis*, *Inocybe sambucina*, *Tyromyces* (*Polyporus*) *caesius*, *Aleuria aurantia* en *Xylaria digitata*. Laatstgenoemde soort is eerst voor kort voor ons

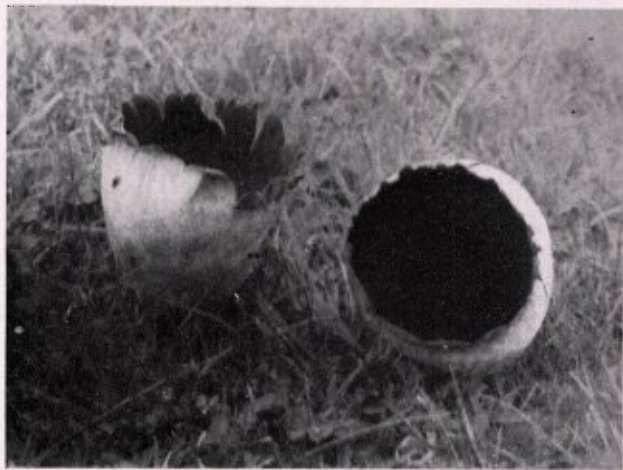
De Hazenbovisten (*Calvatia caelata*) van de Colchicum-weide te Vijlen.

Photo Dr. H. de Graaf.

land ontdekt en heeft merkwaardige, min of meer gevingerde vruchtlichamen.

De tocht werd besloten met een bezoek aan een weiland, waar een fraaie vegetatie was van de Herfsttijloos, *Colchicum autumnale*.

Het was hier, dat degenen, die nog over eenige vrije dagen beschikten, afscheid namen, om zich per auto naar België te begeven, waar zij zich bij de Fransche mycologen konden aansluiten. De overigen keerden naar Valkenburg terug, dat het eindpunt was van twee welbestede dagen in ons mooie Limburg. Hopelijk is er weldra gelegenheid voor een hernieuwd bezoek.

Voor hen, die zich voor de finesses interesseeren, volgt nu nog een min of meer volledige opgave van alle soorten, die door ons werden genoteerd. Men moet bij de beschouwing hiervan bedenken, dat de determinaties macroscopisch zijn geschied, zoodat hier en daar eenige reserve in acht genomen moet worden.

Amanita muscaria, *mappa*, *mappa* var. *alba*, *phalloides*, *rubescens*, *pantherina*, *junquillea*, *valida*, *verna*, *porphyrea*;

Amanitopsis vaginata, *plumbea*, *strangulata*;

Lepiota procera, *rhacodes*, *amianthina*, *cristata*, *acutesquamosa*;

Armillaria mellea;

Tricholoma nudum, *rutilans*, *terreum*, *aggregatum*, *album*;

Clitocybe odora, *clavipes*, *infundibuliformis*, *nebularis*, *vibecina*, *inversa*, *brumalis*;

Laccaria laccata, *laccata* var. *amethystina*;

Collybia butyracea, *fusipes*, *dryophila*, *radicata*, *platyphylla*;

Mycena pura, *galopoda*, *galopoda* var. *candida*, *sanguinolenta*, *ammoniac*, *polygramma*, *vitis*, *galericulata*, *epipterygia*, *alcalina* var. *chlorinella*, *inclinata*;

Omphalia fibula, *setipes*, *maura*, *fibula*, var. *schwartzii*;

Hygrophorus miniatus, *conicus*, *psittacinus*, *niveus*, *unguinus*;

Lactarius subdulcis, *rufus*, *vietus*, *quietus*, *turpis*, *vellereus*, *blennius*, *pyrogalus*, *seriifluus*, *theiogalus* sensu Ricken, *controversus*, *helvus*, *glyciosmus*;

Russula versicolor, *vesca*, *fragilis*, *grisea*, *ochroleuca*, *nigricans*, *albonigra*, *adusta*, *chamaeleontina*, *paludosa* (Britz) Maire, *cyanoxantha*, *atropurpurea*, *heterophylla*, *foetens*, *laurocerasi* Melzer 1927;

Nyctalis asterophora;

Pleurotus atrocaeruleus, *corticatus*;

Marasmius oreades, *rotula*, *ramealis*, *erythropus*;

Lentinus tigrinus;

Schizophyllum commune;

Pluteus cervinus;

Entoloma nidorosum;

Eccilia carnealba;

Nolanea icterina;

Leptonia euchroa;

Claudopus byssisedus;

Pholiota squarrosa, *mutabilis*, *spectabilis*;

Cortinarius semisanguineus, *cinnamomeus*, *elatior*, *vibratilis*, *pseudosolor*, *delibutus*, *multiformis*, *palearceus*;

Inocybe sambucina, *fastigiata*, *geophila*, *maculata*, *lacera*, *petiginosa*;

Hebeloma crustuliniforme;

Flammula carbonaria, *lenta*, *flavida*;

Naucoria escharoides, *inquilina*;

Galera tenera, *hypnorum*;

Tubaria furfuracea;

Bolbitius vitellinus;

Crepidotus mollis;

Paxillus involutus, *atrotomentosus*, *panuoides* (ook „Bergwerkform“);

Psalliota arvensis, *cretacea*, *silvatica*;

Hypholoma sublateritium, *fasciculare*, *epixanthum*, *dispersum*, *hydrophilum*, *capnoides*;

Psilocybe semilanceata;

Stropharia aeruginosa, *stercoraria*, *semiglobata*;

Psathyra corrugis, *gossypina*;

Psathyrella disseminata, *subatrata*;

Coprinus lagopus;

Panaeolus campanulatus;

Boletus edulis, *badius*, *subtomentosus*, *chrysenteron*, *versipellis*, *pulverulentus*, *luteus*, *felleus*, *pachypus*, *rufus*, *variegatus*, *miniatorporus*, *parasiticus*;

Polyporus (*Polypilus*) *giganteus*, (*Polyporus*) *brumalis*, *versiporus*, (*Tyromyces*) *sulphureus*, *caesius*, (*Bjerkandera*) *adustus*, (*Gloeoporus*) *amorphus*, (*Hirschioporus*) *abietinus*, (*Hapalopilus*) *schweinitzii*, (*Coriolus*) *versicolor*, (*Polytictus*) *perennis*, (*Ceriumyces*) *albus*, (*Lep-toporus*) *fodinarum* (Vel.) Pilat;

Lenzites betulina;

Fistulina hepatica;

Hydnum (*Phellodon*) *tomentosum* (*cyathiforme*), (*Hydnum*) *ferrugineum*, (*Hydnum*) *repan-dum*;

Clavaria (*Clavulina*) *cristata*, *rugosa*, (*Clavaria*) *asterospora*, *inaequalis*;

Cantharellus cibarius;

Thelephora terrestris;

Stereum hirsutum, *gausapatum*, *purpureum*;

Peniophora quercina, *candida*;

Corticium confluens;

Coniophora puteana (*cerebella*);

Calocera cornea;

Phallus impudicus;

Cyathus striatus;

Scleroderma vulgare, *verrucosum*;

Lycoperdon gemmatum, *echinatum*, *furfuraceum*;

Calvatia caelata;

Phragmidium rubi, op Braam;

Coleosporium senecionis, op Senecio Fuchsii;

Peziza (*Aleuria*) *aurantia*, (*Lachnea*) *scutellata*, (*Helotium*) *citrinum*, *fructigenum*;

Ruthstroemia firma;

Bulgaria inquinans;

Leotia lubrica;

Cudoniella acicularis;

Macropodia macropus;

Isaria farinosa;

Nectria cinnabarina;
Rhytisma acerinum;
Xylaria hypoxylon, digitata, carpophila;
Hypoxylon ferrugineum;
Trichoderma lichnorum;
Fuligo septica;
Reticularia lycoperdon.

Haarlem, October 1938.

G. L. VAN EYNDHOVEN.

ZUM ALLERLETZTEN MALE: DIE
 AUFSTELLUNG DER SCHALEN DER
 PALÄOZOISCHEN OSTRACODEN UND DIE
 BRUTKAMMER VON PRIMITIOPSIS
 OBLONGA J. & H.

von

J. H. Bonnema in Groningen.

Bei wissenschaftlichem Arbeiten versucht man die Wahrheit zu finden. Hierbei ist ausser dem gehörigen Fleisz die Anwesenheit einer genügenden Quantität Verstand notwendig und ebenso der Wille diese auf richtige Weise anzuwenden. Als Kummerow denn auch seinen spaserweckenden Beweis mit *Zygobolba decora* Bill. gegeben hatte und auch nicht bemerkt hatte (so tut er wenigstens), dasz ich einer Klappe von *Chilobolba dentifera* Bonn. irrthümlicherweise, gewisz da die Figur einer Publikation von Ulrich & Bassler entnommen war, eine Deutung gegeben hatte, die ganz den von mir gegebenen Regeln widersprach, war es mir deutlich, dasz mit Kummerow kein wissenschaftlicher Kampf geführt werden konnte. Meiner Meinung nach ist es deshalb sehr begreiflich, dasz ich mich über diese Fehler sehr amüsierte und in der nächsten Publikation den auch sonst bei mir in wissenschaftlichen Schriften gebräuchlichen Ernst nicht bewahren konnte (Bonnema 1934a, S. 82, 86.).

In der darauffolgenden Mitteilung von Kummerow theilte er absichtlich im Widerspruch mit der Wahrheit mit, dasz er mir zwei Schalen von Weibchen von *Primitiopsis*, die zum Ueberflusz hinten ganz verletzt waren, gesandt hätte um das Schlieszen der Brutkammer zu studieren. Dagegen hatte ich ihn tatsächlich um diese gebeten um die Sicherheit zu haben, dasz wir unter *Primitiopsis oblonga* J. & H. dieselbe Ostracode verstehen würden und dieses zeigten sie genügend. Was dem Dünnschliff von Kummerow betrifft, fand ich es auch überflüssig ihn von der Preuss. Geol. Landesanstalt zu fragen, da mein sehr groszes und prachtvolles Material mir genug sagte. (Bonnema 1935, S. 83.).

Nachdem ich Bekanntschaft gemacht hatte mit dieser unzulässlichen und an Giftgas erinnernden Waffe „des ganzen Rüstzeuges der Wissenschaft“ von Kummerow, begann mich der Streit mit ihm so anzukeln und begann ich ihn so gefährlich zu

finden, dasz ich den Entschlusz faszte das Studium der paläozoischen Ostracoden zu beenden und mich zu beschränken auf dasjenige der cretazeischen, die mich auch sehr interessierten. Nicht nur werden jetzt die Ostracoden aus der Kreide von Süd-Limburg unter meiner Führung von Fräulein Dr. van Veen bearbeitet, sondern ich studiere auch diejenigen aus der Kreide, die in den nordöstlichen Niederlanden angebohrt worden ist.

Meine Sammlung von paläozoischen Ostracoden (aus Kuckers in Estland, Mulde auf Gotland, White mound in Oklahoma und aus drei holländischen Diluvialgeschieben von obersilurischem Beyrichienkalk) habe ich dem geologischen Institut in Tartu (Dorpat) geschenkt, wo sie meiner Meinung nach am besten ihre Dienste leisten können. Dasz ich mich darin nicht geirrt habe, zeigt die im vorigen Jahre erschienene Arbeit von Öpik. (1937).

Die im vorigen Jahre erschienene Mitteilung von Kummerow (1937) denke ich denn auch nicht vollständig zu beantworten; ich kann meine Zeit besser benutzen. Zu gelegener Zeit tut Öpik dies wohl, wenn er die Orientierung der Schalen der paläozoischen Ostracoden genauer betrachtet und wenn er die *Primitiopsis*-Arten, die auch wohl in Ohesaarepank auf Oesel vorkommen werden, bespricht. Ohne Zweifel findet er dann nach meiner Meinung dieselben Resultate als ich; zum Theil weisz ich dies schon.

Ueberdies ist, was *Primitiopsis* betrifft, von Swartz, der einige meiner Photographien von einer Schale eines Weibchens von *Primitiopsis oblonga* J. & H. publiziert hat, eine neue Behandlung zu erwarten. In seiner Abhandlung spricht er bei *Primitiopsidae* wenigstens von „provisionally“ (Swartz 1936, S. 555, T. 83, F. 3.). Ohne Zweifel hat er auch schon bemerkt, dasz *Primitiopsis oblonga* J. & H. (wahrscheinlich auch *Primitiopsis obsoleta* J. & H.) und *-reticristata* J. mit *Leperditia*-Arten verwandt sind und nicht mit *Primitiopsis planifrons* J., was mir schon seit fünfundzwanzig Jahren bekannt ist (Bonnema 1932, S. 293).

Was die Anschwellungen betrifft, die bei *Beyrichia* bei gewissen Schalen vorne auf dem unteren Teile der Klappen sitzen, habe ich auch immer angenommen, dasz sie als Brutkammer gedient haben; ich weisz es aber nicht. Kummerow scheint darin glücklicher zu sein. Schade, dasz er nicht mittheilt, wie er dies gefunden hat.

Früher habe ich wohl geglaubt, dasz die Stelle der Brutkammer bei *Beyrichia* wegen der Nähe der Antennae der Richtigkeit meiner Regeln für die Aufstellung widerspricht. Dies hat sich aber geändert. Bei näherer Erwägung finde ich, dasz die Eier darin genügend geschützt sind.

Was Kummerow über die Erfahrung in Schleifen sagt, hat mich sehr amüsiert. Wundern tut es mich nicht, wenn ich denke an seinen spaserweckenden Beweis mit *Zygobolba decora* Bill. (Bonnema 1934a, S. 82, 86.) und an seine Mitteilung, dasz er mir Schalen von *Primitiopsis*, die